

Skolors och huvudmäns arbete med jämställdhet

En tematisk analys utifrån beslut fattade inom planerad kvalitetsgranskning 2019–2024

Tematisk analys
Diarienummer: 2025:2635

Tematisk analys

Tematisk analys är en rapport från Skolinspektionen som sammanfattar resultat av inspektion. Denna rapport sammanfattar skolors och huvudmäns arbete med jämställdhet, utifrån beslut som myndigheten fattade inom planerad kvalitetsgranskning 2019–2024. De iakttagelser som presenteras i rapporten baseras på de beslut som har valts ut och avser inte att ge en nationell bild.

Citera gärna Skolinspektionens rapporter, men kom ihåg att uppge källa: Skolinspektionen, rapportens namn och år.

Skolinspektionen, Tematisk analys 2025

Diarienummer: 2025:2635

ISBN 978-91-990734-2-2

Sammanfattning	5
Inledning	8
Nationella mål för jämställdhet är inte uppnådda	8
Utgångspunkter för den här tematiska analysen	9
Jämställdhet i skolorna 2024 utifrån Skolenkäten	10
Om Skolenkäten	10
Flickor har överlag en mer negativ bild än pojkar	10
Många elever känner sig trygga men det finns skillnader	11
Långt ifrån alla elever upplever att lärarna behandlar dem lika oavsett kön.....	12
Lärarna tycker att eleverna ges samma möjligheter oavsett kön	13
Majoriteten av lärarna uppger att skolan arbetar för att främja jämställdhet i undervisningen	14
Grund- och gymnasieskolors arbete med jämställdhet	15
När grund- och gymnasieskolor helt eller till stor del saknar ett strategiskt jämställdhetsarbete.....	15
När grund- och gymnasieskolor har ett strategiskt jämställdhetsarbete	18
Huvudmäns arbete med jämställdhet.....	22
När huvudmannens analyser helt eller till stor del saknar ett jämställdhetsperspektiv	22
När huvudmannens analyser har ett jämställdhetsperspektiv.....	24
Arbete med jämställdhet inom anpassad grund- och gymnasieskola	28
Vanligt att skolorna har ett arbete som främjar social gemenskap, aktivt deltagande och trygghet.....	28
Avslutande diskussion	30
Skolors och huvudmäns jämställdhetsanalyser kan generellt stärkas	30
Rektorn har stor betydelse för jämställdhetsperspektivets genomslag i skolan.....	31

Elever med annan könsidentitet är särskilt utsatta.....	33
Referenser	35
Bilaga 1	37
Jämställdhet i Skolinspektionens kvalitetsgranskning.....	37
Bilaga 2	40
Urval av beslut	40
Skolenkäten	40

Sammanfattning

I skolan finns betydande skillnader mellan flickor och pojkar som grupp inom flera olika områden, exempelvis upplevelsen av trygghet och studiero, kunskapsresultat och studieval. I den här rapporten ger Skolinspektionen en bild av hur skolors och huvudmäns arbete med jämställdhet kan se ut när det fungerar väl och när det fungerar mindre väl.

Skolan har ansvar för att aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet, såväl som att synliggöra och motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan arbetar med detta är avgörande för om kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

I den här tematiska analysen sammanfattar Skolinspektionen skolors och huvudmäns arbete med jämställdhet, utifrån planerad kvalitetsgranskning¹ av nästan 250 skolor och huvudmän under perioden 2019–2024.

Iakttagelserna i den här rapporten baseras på beslut för de skolor och huvudmän som valts ut och avser inte att ge en nationell bild av jämställdhetsarbetet. I rapporten lyfter Skolinspektionen också vissa könsuppdelade resultat från Skolenkäten 2024, som genom sin omfattning däremot bidrar till att ge en nationell bild av svensk skola.

Rektor behöver leda ett jämställdhetsarbete och inte ta för givet att det pågår ett arbete på skolan

På skolor där rektorn leder ett strategiskt jämställdhetsarbete är jämställdhetsperspektivet en integrerad del i rektorns styrning och uppföljning. Dessa skolor kännetecknas av att jämställdhet är en naturlig del av elevernas skoldag, vilket rektorn inte tar för givet, utan styr och följer upp att så är fallet. Jämställdhetsperspektivet ger avtryck i hur undervisningen bedrivs, hur rastaktiviteter utformas och hur skolan arbetar med trygghet samtidigt som det är vägledande för val av utvecklingsinsatser.

På skolor där rektorn däremot inte leder ett medvetet och systematiskt jämställdhetsarbete kan det vara svårt för rektorn att se till och försäkra sig om att hela skolan arbetar för att elever får samma möjligheter att lyckas i skolan, oavsett könstillhörighet. På dessa skolor saknar rektorn ofta kunskap om flickors och pojkars situation på skolan, exempelvis kopplat till kunskapsresultat, trygghet och studiero, skolfrånvaro, bemötande och

¹ Se bilaga 1.

mående. Rektorerna vet sällan heller hur lärarna arbetar med jämställdhet i sin undervisning, och om de har förutsättningar för att ge undervisning som faktiskt främjar jämställdhet.

Även på skolor där rektorn har kännedom om olika könsskillnader är det inte alltid som rektorn söker förklaringar till vad de beror på. På skolor där rektorn inte leder ett medvetet och systematiskt jämställdhetsarbete finns särskilda risker. Det handlar exempelvis om att skolans jämställdhetsuppdrag riskerar att bli personberoende, att könsstereotypa normer om hur kvinnor och män, flickor och pojkar får vara inte synliggörs eller ifrågasätts, att sexualiserat språkbruk inte tas på allvar eller att omotiverade könsskillnader i kunskapsresultat inte motverkas.

Huvudmän har mycket att vinna på att stärka arbetet med könsuppdelade analyser

Huvudmän som har ett jämställdhetsperspektiv i arbetet med analys och uppföljning av kunskaps- och trygghetsresultat kännetecknas av att de analyserar sådant som huvudmannen och skolorna kan påverka, det vill säga de förutsättningar som skolorna får och hur utbildningen genomförs.

Huvudmän som däremot inte följer upp och analyserar elevernas kunskapsresultat och upplevelse av trygghet utifrån ett jämställdhetsperspektiv behöver generellt göra större förändringar än att bara tillföra ett jämställdhetsperspektiv. Vissa av dessa huvudmän har inte tillgång till könsuppdelad statistik, vilket är en förutsättning för att göra analyser utifrån kön. När statistik väl finns tenderar analysen, precis som hos rektorn, att stanna vid ett konstaterande om att det finns könsskillnader.

För att huvudmannen ska kunna vidta träffsäkra åtgärder, som ytterligare bidrar till att flickor och pojkar får samma möjligheter och villkor i skolan, behöver uppföljning och analys stärkas. Genom könsuppdelad statistik, och genom att söka förklaringar till könsskillnader i sådant som huvudmannen och skolan kan påverka, kan huvudmännen skapa förutsättningar för ett aktivt jämställdhetsarbete.

Att se alla elever som individer men inte osynliggöra kön eller annan könsidentitet

Resultat från Skolenkäten 2024, tillsammans med andra myndigheters uppföljningar, visar att elever med annan könsidentitet är särskilt utsatta i skolan och i samhället.² De känner sig trygga i betydligt lägre utsträckning

² Se kapitel 2 i denna rapport för resultat från Skolenkäten 2024.; För andra myndigheters uppföljningar, se exempelvis: Skolverket (2025). *Attityder till skolan 2024 – Delrapport 4: Trygghet, bemötande och mobbning*, s.7.; Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2022). *Jag är inte ensam, det*

än både flickor och pojkar som grupp. På skolenkåtsfrågan om lärarna behandlar alla elever lika, oavsett om de är flickor pojkar eller har annan könsidentitet, har också elever med annan könsidentitet en mer negativ bild än både flickor och pojkar som grupp.

Eftersom de jämställdhetspolitiska målen formuleras utifrån grupperna kvinnor respektive män är det viktigt att skolor och huvudmän synliggör och motverkar begränsande mönster utifrån de juridiska könen. Men samtidigt är det viktigt att skolan slår vakt om alla elevers rätt att bli bemötta med respekt för sin identitet, att vistas i en trygg miljö och att få likvärdiga möjligheter att ta del av utbildningen.

finns andra som jag – Unga hbtqi-personers levnadsvillkor., s. 14–17.; Barnombudsmannen (2022). Erfarenheter från barn och unga med transexfarenhet.

Inledning

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.³ Skolan har en viktig roll för att uppnå de nationella målen för jämställdhet.⁴ Hur skolan arbetar med jämställdhet är avgörande för det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd utbildning, det vill säga att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling. Skolan förmedlar och gestaltar viktiga värderingar som har bäring på andra delmål, exempelvis delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Skolan lägger också grunden för att andra delmål ska kunna uppnås, exempelvis om ekonomisk jämställdhet.

Genom läroplanerna har skolan ett utpekat ansvar för att aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan ska också synliggöra och motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling.⁵ Rektorn har ett särskilt ansvar för att utbildningen präglas av ett jämställdhetsperspektiv och organiseras så att eleverna får möjlighet att mötas och arbeta tillsammans oberoende av könstillhörighet.⁶ Även Skolinspektionen har i uppdrag att integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet, för att bidra till att de nationella jämställdhetsmålen nås.⁷

Nationella mål för jämställdhet är inte uppnådda

Uppföljningar visar att det nationella delmålet för jämställd utbildning inte är uppnått.⁸ I skolan finns skillnader mellan flickor och pojkar som grupp inom flera områden, exempelvis psykisk hälsa, trygghet och studiero, attityder, intressen, värderingar, kunskapsresultat, skolfrånvaro och studieval.⁹

³ Regeringen (2016). *Mål för jämställdhet*. Elektroniskt tillgänglig:

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhet/mal-for-jamstalldhet/>

⁴ Se exempelvis: Kommittédirektiv Dir. 2008:75 Delegation för jämställdhet i skolan.; Regeringens skrivelse. 2016/17:10. Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid, s. 25.

⁵ Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 22), 1 Skolans värdegrund och uppdrag.; Läroplan för gymnasieskolan (Gy 25), 1 Skolans värdegrund och uppdrag.; Läroplan för anpassade grundskolan (Lgra22), 1 Skolans värdegrund och uppdrag.; Läroplan för anpassade gymnasieskolan (Lgyan13), 1 Skolans värdegrund och uppdrag.

⁶ Lgr 22, 2.6 rektorns ansvar; Gy 25, 2.8 rektorns ansvar.

⁷ Förordning (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion, 7 §.; Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Statens skolinspektion (U2021/04947).

⁸ Se exempelvis: Statistiska centralbyrån (2024). *På tal om kvinnor och män – lathund om jämställdhet 2024*.; Jämställdhetsmyndigheten (2023). *Ogiltig frånvaro för jämställdheten – en uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om en jämställd utbildning*.; Jämställdhetsmyndigheten (2022). *Val efter eget kön – en kunskapssammanställning om könsskillnader i utbildningsval*.

⁹ Se exempelvis: Skolverket (2025). *Könsskillnader i skolresultat*. Skolverkets aktuella analyser.; Skolverket (2025). *Attityder till skolan 2024 – Delrapport 1: Trivsel, stress och motivation*.; Skolverket (2025). *Attityder till skolan 2024 – Delrapport 2: Studiero, elevinflytande och lärvärtyg*.; Skolverket (2025). *Attityder till skolan 2024 – Delrapport 3: Stöd, ledning och stimulans*.; Skolverket (2025). *Attityder till skolan 2024 – Delrapport 4: Trygghet, bemötande och mobbning*.; Skolverket (2025). *Könsskillnader i skolresultat*. Skolverkets aktuella analyser.; Jämställdhetsmyndigheten (2023).;

Utgångspunkter för den här tematiska analysen

I den här rapporten ger Skolinspektionen en bild av hur jämställdhetsarbetet kan se ut på skolnivå inom grund- och gymnasieskolan, på huvudmannanivå inom grund- och gymnasieskola och på skolnivå inom anpassad grund- och gymnasieskola. Iakttagelserna baseras på 246 granskningsbeslut som Skolinspektionen fattade inom planerad kvalitetsgranskning 2019–2024.¹⁰ Iakttagelserna avser inte att ge en nationell bild av skolors och huvudmäns jämställdhetsarbete. I rapporten lyfter Skolinspektionen också vissa könsuppdelade resultat från Skolenkäten 2024, som genom sin omfattning däremot bidrar till att ge en nationell bild av svensk skola (se nästföljande kapitel för en närmare beskrivning av Skolenkäten).

För läsbarhetens skull använder vi i denna rapport begreppen flickor och pojkar, även om vi också avser kvinnor och män som går på gymnasieskolan eller på den anpassade gymnasieskolan.

Inte alla elever identifierar sig som flicka eller pojke

Skolinspektionen är medveten om att inte alla identifierar sig som flicka eller pojke. Därför är det viktigt att elever själva får identifiera sig, i de sammanhang där myndigheten efterfrågar elevernas kön. Exempelvis är det möjligt för elever att i Skolenkäten ange att de har en annan könsidentitet. Ett annat exempel är att det ska vara möjligt för elever att själva välja vilken grupp de vill delta i, när Skolinspektionen genomför könsuppdelade gruppintervjuer utifrån de juridiska könen.

Rapportens disposition

I rapportens andra kapitel redovisas resultat från Skolenkäten 2024. I det tredje kapitlet redovisas våra iakttagelser av grund- och gymnasieskolors arbete med jämställdhet. I det fjärde ligger fokus på huvudmän som har fler än en skolenhet. I det femte kapitlet redogör vi för iakttagelser inom anpassad skola. I det sjätte och sista kapitlet framgår Skolinspektionens avslutande kommentarer om skolors och huvudmäns arbete med jämställdhet.

Jämställdhetsmyndigheten (2022).; Skolverket (2022). *PISA 2022 – 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap*.; Skolverket (2021). *PIRLS 2021 – Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*.

¹⁰ Du kan läsa mer om urvalet av beslut till denna rapport i bilaga 2.

Jämställdhet i skolorna 2024

utifrån Skolenkäten

I detta kapitel redovisar vi resultat från Skolinspektionens enkäter till elever och lärare för 2024. Kapitlet har fokus på frågor som rör trygghet, likabehandling med avseende på kön och skolans arbete med jämställdhet.

Om Skolenkäten

Skolenkäten är en del av Skolinspektionens granskning av landets skolor. Enkäten används för att samla in upplevelser från elever, föräldrar och undervisande lärare. Skolorna deltar vartannat år. De som besvarar enkäten är: elever i grundskolans årskurs 5 och 8 och år 2 på gymnasiet, undervisande lärare inom grundskolan och gymnasiet samt vårdnadshavare till barn i förskoleklass, grundskolan och anpassade grundskolan. Det sammantagna resultatet av en enkätomgång bidrar även, genom sin omfattning, med att ge en nationell bild av svensk skola.

Vi redovisar resultat från elever och lärare

I det här kapitlet redovisar vi resultat från utvalda frågor som berör jämställdhet i elevenkäten och lärarenkäten från 2024. Vi redovisar elevernas svar uppdelade per årskurs och per flickor, pojkar och elever med annan könsidentitet¹¹. Vi delar också upp resultaten för elever i gymnasieskolan mellan skolor som domineras av högskoleförberedande program respektive yrkesprogram.¹² De skillnader som vi beskriver i svaren från olika grupper av elever kan dock bero på andra bakomliggande faktorer som inte ingår i denna analys.

Vi redovisar lärarnas svar uppdelade per skolform, det vill säga om de arbetar inom grundskolan eller gymnasieskolan. I bilaga 2 finns mer information om tillvägagångssätt och antal svar i Skolenkäten 2024.

Flickor har överlag en mer negativ bild än pojkar

Vid en jämförelse av elevenkäternas resultat för flickor respektive pojkar, svarar flickorna mer negativt inom de flesta frågeområden i enkäten. Detta gäller oavsett om eleverna går i grundskolans årskurs 5, grundskolans årskurs 8 eller år 2 på gymnasiet. Så såg det i regel ut under hela perioden 2019–2024¹³, det vill säga de år som är fokus för denna tematiska analys. När det gäller frågan om huruvida lärarna behandlar eleverna lika oavsett

¹¹ I de skolenhetsvisa rapporterna redovisas enbart svaren för flickor och pojkar. Det beror på att svaren för elever med annan könsidentitet är för få för att redovisas på skolenhetsnivå.

¹² Elevgruppen med annan könsidentitet är för liten för att delas upp i fler kategorier och ingår därför inte i jämförelsen mellan skolor som domineras av yrkesprogram respektive högskoleprogram.

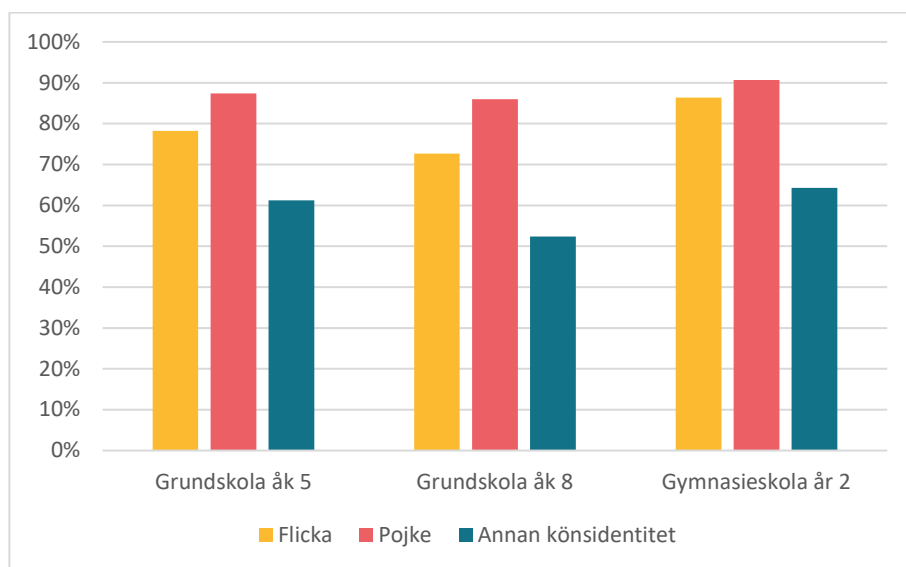
¹³ Elever med annan könsidentitet redovisas inte separat då svars kategorin infördes i enkäten 2022.

kön är förhållandet dock det motsatta. Här har pojkarna en mer negativ bild än flickorna.

Många elever känner sig trygga men det finns skillnader

I Skolenkäten 2024 är "trygghet" ett av de frågeområden där flickor i klart högre utsträckning svarar mer negativt än pojkar. Detta gäller såväl grundskolans årskurs 5 och 8 som gymnasieskolans år 2. En av frågorna som ingår i frågeområdet trygghet är frågan "Känner du dig trygg i skolan?". I figur 1 visas andelen elever som svarat "helt och hållet" eller "till stor del" på denna fråga. En majoritet av eleverna i både grundskolan och gymnasiet uppger att de känner sig trygga i skolan. Men det finns också många elever som uppger att de inte känner sig trygga, och den upplevda tryggheten är lägre bland flickor än pojkar samtidigt som elever som har en annan könsidentitet känner sig minst trygga¹⁴.

Figur 1. Andel elever som helt och hållet eller till stor del känner sig trygga i skolan.

På högstadiet är skillnaderna störst

I årskurs 8, där tryggheten totalt sett är lägst, är skillnaderna mellan de olika svarsgrupperna samtidigt störst. Bland elever som har en annan könsidentitet uppger bara cirka hälften av eleverna i årskurs 8 att de känner sig trygga i skolan. Andelen pojkar som känner sig trygga i skolan är ungefär lika hög i årskurs 5 och 8, men i årskurs 8 är andelen flickor som känner sig trygga 13 procentenheter lägre än andelen pojkar. I årskurs 5 är

¹⁴ Antalet svar i elevgruppen med annan könsidentitet är markant mindre än i grupperna flickor och pojkar, se bilaga 2 för mer information om antal svar i Skolenkäten 2024.

skillnaden mellan flickor och pojkar mindre, men uppgår ändå till 9 procentenheter.

Skillnader i trygghet mellan flickor och pojkar är mindre i gymnasieskolan

På gymnasiet svarar en högre andel elever att de känner sig trygga än i grundskolan, och skillnaderna mellan flickor och pojkar är också något mindre. Men precis som i grundskolan är det färre av eleverna med en annan könsidentitet som uppger att de känner sig trygga.

Könsskillnaderna är större på gymnasieskolor som domineras av yrkesprogram jämfört med högskoleförberedande program

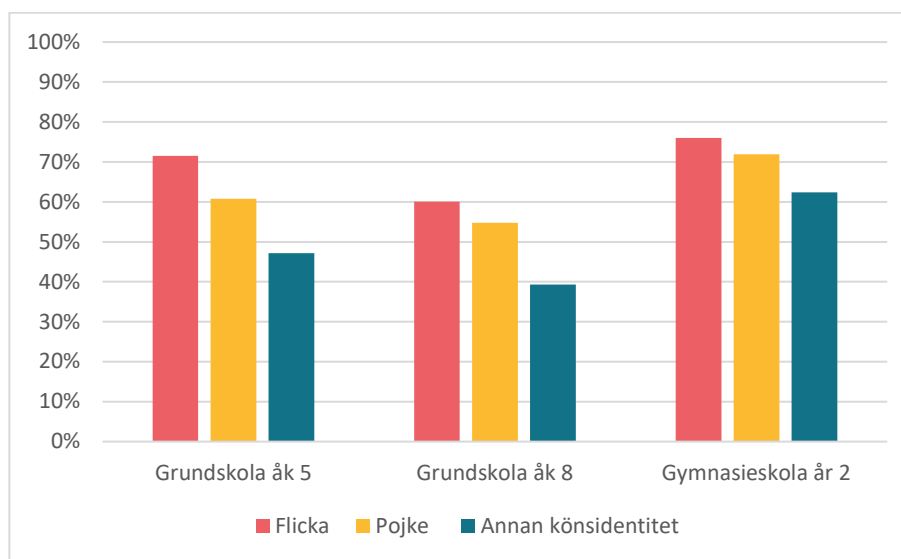
Gymnasieelevernas trygghet skiljer sig åt något beroende på om de går på skolor som domineras av högskoleförberedande program eller på skolor som domineras av yrkesprogram, både totalt sett och mellan könen. På skolor där en stor majoritet av eleverna går på högskoleförberedande program svarar 90 procent av flickorna och 93 procent av pojkarna att de känner sig trygga. På skolor som domineras av yrkesprogram är motsvarande andelar 84 respektive 90 procent. Den upplevda tryggheten är alltså lägre på skolor som domineras av yrkesprogram samtidigt som könsskillnaderna är större på dessa skolor.

Långt ifrån alla elever upplever att lärarna behandlar dem lika oavsett kön

Elevernas upplevelse av om de behandlas lika av lärarna skiljer sig mycket åt mellan olika elevgrupper. I elevenkäterna ställs frågan "Tycker du att lärarna behandlar alla elever lika oavsett om de är flickor, pojkar eller har annan könsidentitet?". Andelen som svarar "helt och hållet" eller "till stor del" varierar mellan 39 och 76 procent, se figur 2. I motsats till de flesta övriga frågor i elevenkäten svarar pojkarna mer negativt än flickorna för denna fråga. Elever med annan könsidentitet har en ännu mer negativ bild.

Som figur 2 visar återfinns detta mönster i alla tre årskurser. Bland eleverna i år 2 på gymnasiet är det generellt en högre andel som svarar att de tycker att lärarna behandlar eleverna lika. Skillnaderna mellan flickor, pojkar och elever med annan könsidentitet är också mindre på gymnasiet än i grundskolan. Bland eleverna i årskurs 8 är det överlag en lägre andel som svarar att de tycker att lärarna behandlar eleverna lika, jämfört med övriga årskurser. Andelen är särskilt låg bland de elever i årskurs 8 som har en annan könsidentitet; i denna grupp svarar knappt 40 procent att de tycker att elever behandlas lika.

Figur 2. Andel elever som helt och hållet eller till stor del tycker att lärarna behandlar alla elever lika oavsett om de är flickor, pojkar eller har annan könsidentitet.

Flickor på skolor som domineras av högskoleförberedande program svarar i högre grad att lärarna behandlar elever lika

Upplevelsen av om lärarna behandlar alla elever lika oavsett kön skiljer sig åt mellan olika typer av gymnasieprogram. På skolor där en stor majoritet av eleverna går på högskoleförberedande program är andelen elever som tycker att de behandlas lika av lärarna högre (77 procent) jämfört med andelen på skolor med främst yrkesprogram (71 procent). På skolor som domineras av yrkesprogram finns inga skillnader mellan flickor och pojkar, medan en högre andel flickor än pojkar, 80 respektive 74 procent, upplever att elever behandlas lika på skolor som domineras av högskoleförberedande program. Skillnaden mellan skolor som domineras av högskoleförberedande program och skolor som domineras av yrkesprogram utgörs med andra ord till stor del av skillnader i flickornas svar, där flickor på skolor som domineras av högskoleförberedande program har en mer positiv upplevelse.

Lärarna tycker att eleverna ges samma möjligheter oavsett kön

Lärarnas bild av om eleverna ges samma möjligheter oavsett kön är generellt positiv. I lärarenkäterna ställs en liknande, men inte helt jämförbar, fråga som den som ställs till eleverna: "Tycker du att ni lärare ger alla elever samma möjligheter oavsett om de är flickor, pojkar eller har annan könsidentitet?" Så gott som samtliga lärare (97 procent av både grundskole- och gymnasielärarna) tycker att skolans lärare helt och hållet eller till stor del ger eleverna samma möjligheter.

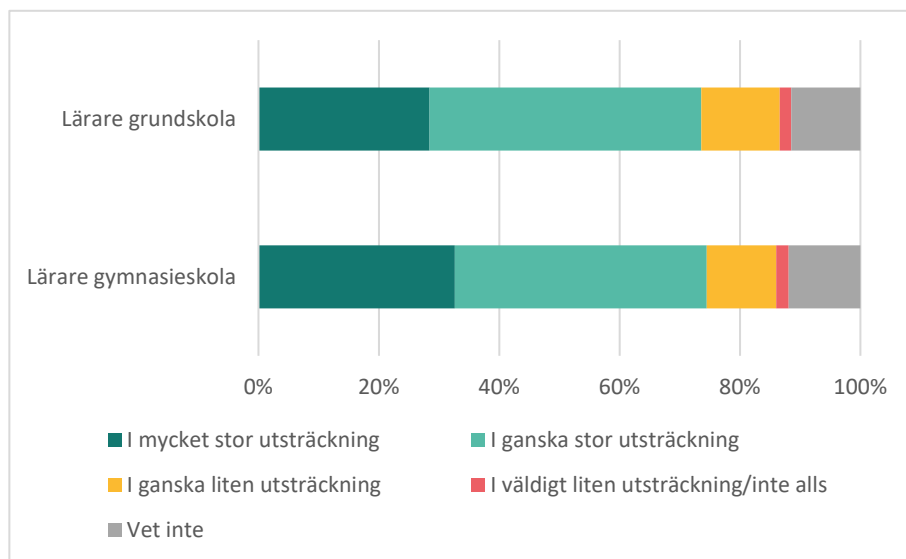
Bland de lärare som undervisar på gymnasiet syns i princip inga skillnader i lärarnas svar utifrån typ av program. Andelen som tycker att de ger

eleverna samma möjligheter är ungefär lika hög bland lärare som undervisar på skolor som domineras av högskoleförberedande program kontra yrkesprogram.

Majoriteten av lärarna uppger att skolan arbetar för att främja jämställdhet i undervisningen

I lärarenkäterna ställs även en fråga om skolans arbete med jämställdhet. Som figur 3 visar svarar 3 av 4 lärare i både grundskolan och gymnasiet att skolan i mycket eller ganska stor utsträckning arbetar för att främja jämställdhet i undervisningen. Andelen som anger det högsta svarsalternativet, det vill säga att skolan i mycket stor utsträckning främjar jämställdhet, är något högre bland lärare på gymnasiet än bland dem på grundskolan. Ungefär 15 procent av alla lärare svarar att skolan arbetar med att främja jämställdhet i ganska eller väldigt liten utsträckning. Värt att notera är även att 12 procent av lärarna svarar att de inte vet.

Figur 3. Lärares svar på i vilken utsträckning skolan arbetar för att främja jämställdhet i undervisningen.

Grund- och gymnasieskolors arbete med jämställdhet

I det här kapitlet redogör Skolinspektionen för iakttagelser från granskade grund- och gymnasieskolor: dels från skolor där Skolinspektionen bedömer att rektorn inte leder ett strategiskt jämställdhetsarbete, dels från skolor där rektorn bedöms leda ett strategiskt jämställdhetsarbete.

När grund- och gymnasieskolor helt eller till stor del saknar ett strategiskt jämställdhetsarbete

Rektorn behöver leda ett medvetet och systematiskt jämställdhetsarbete för att se till och försäkra sig om att hela skolan arbetar för att elever får samma möjligheter att lyckas i skolan, oavsett könstillhörighet. Om rektorn inte känner till de könsskillnader som finns på skolan eller hur lärarna arbetar med jämställdhet i sin undervisning blir ett sådant arbete svårt.

Rektorerna saknar kunskap om jämställdheten på skolan

På de skolor där Skolinspektionens utredning visar att rektorns styrning och ledning av skolan generellt är svag, gäller oftast detsamma för hur rektorn leder och styr skolans jämställdhetsarbete. Rektorerna på de här skolorna har sällan skaffat sig den nulägesbild som behövs för att aktivt leda skolans jämställdhetsarbete. Det är ovanligt att rektorn använder könsuppdelad statistik som underlag i skolans systematiska kvalitetsarbete. Statistik som kan synliggöra om det finns skillnader eller mönster när det gäller flickors och pojkars kunskapsresultat, trygghet, upplevelse av bemötande, mående, frånvaro och så vidare är inte något som rektorn samlar in.

Analys av vad könsskillnader kan bero på görs sällan

Även på skolor där rektorn har tillgång till underlag med könsuppdelad statistik, och statistiken visar på könsskillnader, är det ovanligt att det sker en djupare analys vad skillnaderna kan bero på. Ofta stannar arbetet vid att konstatera att dessa könsskillnader finns och det görs inte någon närmre analys där rektorn, med stöd av sin personal, söker förklaringar till vad könsskillnaderna beror på.

Rektorerna på de här skolorna har sällan heller en bra bild av om, och i så fall hur, jämställdhetsperspektivet är en del av elevernas utbildning och den undervisning som bedrivs på skolan. Ofta saknar de kunskap om hur exempelvis jämställdhetsfrågor behandlas i undervisningen i olika ämnen eller kurser, vilken kunskap lärarna har inom jämställdhetsområdet och hur undervisningen främjar att flickor och pojkar får lika utrymme och inflytande. De eventuella könsskillnader och könsmönster som identifieras sätts inte i relation till hur skolan arbetar för att flickor och pojkar ska få

lika villkor och möjligheter. På skolor där rektorn saknar kunskap om vilka könsmönster som finns, och hur lärarna arbetar med jämställdhet i sin undervisning, får Skolinspektionen också få exempel på utvecklingsinsatser som syftar till att främja jämställdhet eller bryta de könsmönster som riskerar att begränsa eleverna.

Stora könsskillnader och jämställdhetsproblem på vissa skolor

Den statistik som Skolinspektionen tar del av inför skolbesök visar att det på de allra flesta skolor finns könsskillnader bland eleverna – samtidigt som jämställdhet i liten utsträckning eller inte alls är en del i rektorns arbete. På vissa skolor är könsskillnaderna stora. Det rör sig exempelvis om betydande skillnader i flickors och pojkars kunskapsresultat och upplevda trygghet. Flickorna har till exempel betydligt högre kunskapsresultat i samtliga ämnen på vissa skolor medan de i mycket lägre utsträckning uppger att de känner sig trygga på skolan.

Starka normer för hur flickor och pojkar får vara

På skolor som helt eller till stor del saknar ett rektorslett jämställdhetsarbete finns samtidigt exempel på att skolan präglas av starka normer för hur flickor och pojkar "får" vara. Eleverna på en del av skolorna beskriver att det finns en risk för utsatthet från andra elever om man sticker ut eller avviker från normen, som exempelvis kan säga att flickor ska ta skolarbetet på stort allvar, och pojkar tvärtom. Dessa normer kan också ta sig uttryck i ett hårt och ibland sexistiskt språkbruk, tuff jargong och nedsättande kommentarer elever emellan, där eleverna upplever att vissa grupper eller beteenden lyfts upp och andra trycks ner. På en skola berättar flickorna att de möts av nedlåtande ord och att det finns en jargong på skolan som de tycker är jobbig.

Särskilda utmaningar kopplade till ojämnrönsfördelning inom gymnasieskolan

Inom gymnasieskolan finns särskilda jämställdhetsutmaningar som är kopplade till en ojämnrönsfördelning bland eleverna. Ett exempel är att elever av det kön som är i minoritet på skolan upplever att de är i underläge gentemot de andra eleverna. I Skolinspektionens intervjuer beskriver de att det bland annat tar sig uttryck i att elever använder rönsord och uttalar sig sexistiskt mot varandra.

Inom yrkesprogrammen finns exempel på utmaningar som är kopplade till branschen och de arbetsplatser som eleverna genomför sitt arbetsplatsförlagda lärande (apl) på. Elever på ett yrkesprogram beskriver exempelvis att kvinnor behöver vara "hårdhudade" för att orka stanna på en arbetsplats med tufft arbetsklimat. Andra exempel handlar om att kvinnliga elever möter män på sin apl som antingen "tuffar sig" mot dem eller ignorerar dem. Beskrivningar av att det finns en machokultur inom både branschen och den aktuella skolan eller gymnasieprogrammet återkommer på flera av gymnasieskolorna.

Utan gemensam grund att stå på får enskilda lärares engagemang och kunskap stor betydelse

Det varierar om, och i så fall på vilket sätt, som jämställdhetsperspektivet integreras i undervisningen på skolor där det saknas ett rektorslett jämställdhetsarbete. Vanligtvis kan åtminstone en del av de intervjuade lärarna ge något exempel på hur de arbetar med jämställdhet i sin undervisning. Lärarna berättar exempelvis att de tar upp jämställdhetsfrågor i sin undervisning när det ingår som del i kursen eller ämnets centrala innehåll. De ger också exempel på att de går igenom utbildningsmaterial för att se om materialen ger en alltför stereotyp bild av hur flickor och pojkar "är", vad de gillar och så vidare. På andra skolor uppger en del lärare att de försöker reflektera över hur de bemöter flickor och pojkar, och om de riktar skilda förväntningar mot eleverna.

Även om exempel ofta kan ges från enskilda lärare återkommer lärarna till att det saknas ett gemensamt arbete, gemensamma diskussioner och ett helhetsgrepp på de skolor där rektorn inte leder arbetet. Skolinspektionens utredningar ger också få exempel på att lärare fått kompetensutveckling inom jämställdhetsfrågor. Lärarna själva beskriver samtidigt att det varierar från lärare till lärare om de arbetar med jämställdhet i sin undervisning.

På de skolor där det finns tydliga problem som är kopplade till starka könsnormer och nedsättande jargong berättar ofta både lärare och elever att lärarna generellt står upp för skolans värdegrund. Lärarna markerar i stunden när eleverna använder en nedsättande jargong och kan exempelvis ägna mentorstiden åt att prata med eleverna om hur de talar till varandra. En del lärare berättar också att de själva initierat större insatser på skolan för att exempelvis motverka machokultur bland eleverna. Däremot saknas det på alla de här skolorna ett systematiskt och långsiktigt jämställdhetsarbete som leds av skolans rektor. Det är inte heller alltid så att rektorn på de här skolorna känner till de utmaningar och problem med jämställdhet som elever, lärare och övrig personal lyfter i sina intervjuer med Skolinspektionen.

Skolinspektionens inspektörer möter ibland motstånd

Det förekommer att inspektörer möter motstånd när de ställer frågor om jämställdhet, det vill säga att inspektörernas frågor om jämställdhet ifrågasätts eller inte upplevs som relevanta. Motståndet tar sig uttryck på olika sätt. Det är vanligt att Skolinspektionen får höra från representanter på skolor att de ser alla som individer och därmed inte tänker på, eller ser, kön.¹⁵ Skolrepresentanter kan även hävda att skolan har kommit längre än att prata om kön, och resonera om att eleverna kan ha fler kön än de två

¹⁵ Skolinspektionen (2025). *Skolinspektionens årsrapport 2024 – iakttagelser och erfarenheter under år 2024*, s. 22.

juridiska könen. Skolinspektionen kan också få höra att det inte finns några jämställdhetsproblem på skolan och att det därför inte finns något aktivt arbete med jämställdhetsuppdraget.

När grund- och gymnasieskolor har ett strategiskt jämställdhetsarbete

På skolor där rektorn leder ett strategiskt jämställdhetsarbete är jämställdhetsperspektivet en integrerad del i rektorns styrning och uppföljning och i skolans utvecklingsarbete. Att jämställdhet är en naturlig del i elevernas skoldag är inte något som rektorn förutsätter, utan rektorn styr och följer upp att så är fallet. I det här avsnittet beskriver vi iakttagelser från granskade skolor där rektorn tar ett tydligt ansvar för jämställdhetsarbetet på skolan.

Rektorn ser till att jämställdhet är hela skolans ansvar

Skolor där rektorn leder ett strategiskt jämställdhetsarbete kännetecknas av att rektorn inte förutsätter att jämställdhetsperspektivet är en naturlig del av elevernas skoldag, utan också följer upp och försäkrar sig om att så är fallet. När rektorns uppföljning och analys av könsskillnader och lärarnas undervisning visar på utvecklingsbehov initierar rektorn insatser för att möta dessa behov. Det är inte bara på skolor där det saknas ett rektorslett jämställdhetsarbete som det finns utmaningar med koppling till jämställdhet; även bland de skolor där rektorn bedriver ett medvetet arbete finns tydliga könsskillnader i exempelvis kunskapsresultat, trygghet och frånvaro. Problem med nedsättande jargong, sexistiskt språkbruk och machokultur bland eleverna lyfts även i Skolinspektionens intervjuer på dessa skolor. Den stora skillnaden ligger i att dessa problem är kända av rektorn och att det finns ett arbete för att hantera problemen, eller planer på ett sådant arbete.

På de här skolorna har Skolinspektionen generellt bedömt rektorns ledarskap som starkt, inte bara när det gäller jämställdhetsarbetet. Rektorerna har skapat en god grund för utveckling av undervisningen överlag, och i det arbetet appliceras också ett jämställdhetsperspektiv. För att möjliggöra kollegialt lärande och se vilka fortsatta utvecklingsbehov som finns har lärarna exempelvis möjlighet att diskutera jämställdhetsfrågor vid löpande möten eller observera varandras undervisning. Ofta är elevhälsan delaktiga och finns med som stöd i jämställdhetsarbetet. Med dessa organisatoriska förutsättningar på plats kan rektorn också se till att jämställdhet blir en naturlig del av dessa sammanhang, och på så vis också något som alla ansvarar för tillsammans.

Jämställdhetsperspektivet löper som en röd tråd genom elevernas skoldag

Där rektorn leder ett strategiskt jämställdhetsarbete och löpande vidtar åtgärder är också jämställdhetsperspektivet något som på ett tydligare sätt genomsyrar elevernas undervisning och skoldag. Av lärarna får Skolinspektionen fler exempel som visar på en medvetenhet om hur exempelvis talutrymme har en tendens att fördela sig ojämnt mellan flickor och pojkar, och lärarna använder metoder för att stävja det. En vanlig metod är att använda "talstickor". Det bygger på att läraren exempelvis använder glasspinnar, där det på varje glasspinne står en elevs namn, så att läraren kan dra en pinne och slumpmässigt välja vilken elev som ska tala.

Jämställdhet finns ofta med som perspektiv i planeringen av undervisningen genom att lärarna går igenom sitt undervisningsmaterial för att se om det riskerar att befästa olika könsstereotypa föreställningar om att flickor är på ett visst sätt och pojkar på ett annat. På flera skolor beskriver lärarna att de har tillgång till gemensamt material som ger tips på hur jämställdhet kan tas upp i olika ämnen och kurser, även där det inte tydligt ingår. Som exempel kan nämnas att lärare på en kurs i spelutveckling diskuterar "den manliga blicken" i spelvärlden med eleverna, och hur man kan motverka förutfattade meningar och könsstereotypa beteenden och karaktärer i spelvärlden. Andra exempel är att lärare i matematikundervisningen låter eleverna räkna på löneskillnader mellan kvinnor och män och att eleverna i bild får analysera hur kvinnlighet och manlighet framställs i reklam.

Även utanför undervisningen finns ett medvetet arbete

Även på elevernas raster finns ett jämställdhetstänk, genom att personalen exempelvis ordnar aktiviteter som alla elever vill delta i. För att eleverna ska umgås oberoende av könstillhörighet har en skola identifierat att intresset för djur och natur förenar många elever, och man ordnar därför aktiviteter som är kopplade till det. Andra exempel handlar om att öka tryggheten och att alla ska kunna använda skolans fotbollsplaner och multiarenor, genom att formulera gemensamma regler eller stärka vuxennärvaron. Även i arbetet med att hantera konflikter använder lärare och elevhälsans personal metoder som ska främja lika förhållningssätt mot flickor och pojkar.

Jämställdhetsperspektivet är också en del i de övergripande beslut som rektorn fattar. På en gymnasieskola har rektorn exempelvis sett till att de olika programmen placeras i lokalerna på ett sätt som gör att flickor och pojkar blandas; mansdominerade program ska inte hålla till i en del av skolan medan kvinnodominerade program håller till i en annan.

En bred uppföljning och analys gör det möjligt för rektorn att minska könsskillnader och möta de problem som finns på skolan

Att jämställdhetsarbetet blir hela skolans ansvar blir möjligt genom att rektorn gör en bred uppföljning och analys av om eleverna på skolan ges

samma förutsättningar för att lära och utvecklas, oavsett könstillhörighet. Ofta rymmer uppföljningen olika former av könsuppdelad statistik som synliggör eventuella skillnader i exempelvis kunskapsresultat, trygghet, mående, upplevelse av inflytande, delaktighet och motivation, frånvaro, kränkande behandling, extra anpassningar och särskilt stöd. Vid behov ser rektorn till att denna bild kompletteras med exempelvis samtal med eleverna för att bättre förstå vad som ligger bakom skillnader i exempelvis trygghet eller upplevelse av delaktighet.

Rektorerna ser också till att få kunskap om hur jämställdhetsperspektivet integreras i lärarnas undervisning. Ett exempel som återkommer är att rektorn själv – eller elevhälsans personal på uppdrag av rektorn – genomför lektionsobservationer där jämställdhet är en del. Vid observationerna undersöks ofta hur talutrymmet fördelas utifrån kön, hur lärarna och personalen bemöter och stödjer flickor och pojkar och vilka förväntningar som riktas mot eleverna. Ett annat exempel som återkommer är att rektorn vid medarbetarsamtal eller motsvarande frågar hur lärarna tar upp jämställdhetsfrågor i sin undervisning och hur lärarna arbetar för att främja jämställdhet bland eleverna.

Vid behov får lärarna kompetensutveckling inom jämställdhetsfrågor

Genom lektionsobservationer och samtal med lärarna får rektorn en bild av om lärarna har behov av kompetensutveckling för att jämställdhetsperspektivet ska få genomslag i deras undervisning. Att lärarna har genomgått någon form av kompetensutveckling inom jämställdhetsområdet är betydligt vanligare på skolor där rektorn leder ett strategiskt arbete. På en skola, där lärare och elever berättar att det funnits en utbredd machokultur, har lärarna fått kompetensutveckling i hur de kan bidra i arbetet med att bryta denna kultur. På en annan skola har kompetensutvecklingen fokuserat på att öka medvetenheten om hur vuxna tenderar att omedvetet bemöta eleverna på olika sätt utifrån kön.

Rektorn vidtar åtgärder för att undervisningen bättre ska möta alla elever och för att motverka begränsande normer och otrygghet

När rektorns analys visar att det finns omotiverade könsskillnader bland eleverna vidtar rektorn åtgärder för att minska skillnaderna. Vid könsskillnader i kunskapsresultat handlar insatserna ofta om att utveckla undervisningen så att den i större utsträckning möter alla elevers behov, oavsett könstillhörighet. På en skola där tester visat stora könsskillnader i läsförmåga har man arbetat för att förbättra elevernas lässtrategier. Lärarna på en annan skola berättar att de minskat tiden då eleverna arbetar i läroböcker till förmån för ökad interaktion mellan elever och lärare, då det visat sig ha positiv effekt på pojkarnas kunskapsutveckling. Efter att ha haft ett kollegialt lärande med fokus på hur pojkar bättre kan fångas upp i undervisningen kunde lärarna på en skola se att pojkarna på skolan ofta hade sämre studieteknik än flickorna vid utbildningens start. Som en insats för att höja pojkarnas resultat prioriterade de därför att arbeta med att

utveckla elevernas studieteknik. Det finns på flera skolor även ett pågående arbete med att differentiera undervisningen och ge lärarna fler arbetssätt och metoder för att nå alla elever, oavsett könstillhörighet, och på så vis minska de könsskillnader som finns.

Skolinspektionens utredningar ger också andra exempel på insatser, utifrån de utvecklingsbehov som finns på den aktuella skolan. Det rör sig exempelvis om att öka tryggheten på raster genom högre lärarnärvaro och fler lärarstyrda aktiviteter. Flera skolor beskriver insatser för att motverka begränsande könsnormer på skolan, som eleverna beskriver tar sig uttryck i en tuff jargong där exempelvis pojkarna talar nedlåtande till varandra. Ofta handlar det om att öka elevernas normmedvetenhet och synliggöra hur könsnormer riskerar att begränsa hur eleverna tillåts vara, genom att återkommande ta upp detta i undervisningen och i skolans värdegrundsarbete.

Huvudmäns arbete med jämställdhet

I det här kapitlet redogör Skolinspektionen för iakttagelser från granskade huvudmän, dels de som helt eller till stor del saknar ett jämställdhetsperspektiv i analysen av kunskaps- och trygghetsresultat, dels de som har ett jämställdhetsperspektiv i analysen av kunskaps- och trygghetsresultat.

Varje huvudman ska systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla elevernas utbildning. Det innebär att huvudmannen behöver samla information om skolornas förutsättningar, genomförande och resultat. På så vis kan huvudmannen vidta relevanta och träffsäkra förbättringsåtgärder som möter de specifika problem som kan finnas på skolorna. Att ha kännedom om, analysera och söka förklaringar till skillnader i flickors och pojkars kunskapsresultat och deras upplevelse av trygghet på skolorna är en viktig del för att kunna vidta de åtgärder som behövs för att främja jämställdhet.

När huvudmannens analyser helt eller till stor del saknar ett jämställdhetsperspektiv

Huvudmän som helt eller till stor del saknar ett jämställdhetsperspektiv i analysen av kunskaps- och trygghetsresultat behöver generellt göra större förändringar än att bara tillföra jämställdhetsperspektivet i befintligt analys- och uppföljningsarbete. Ofta finns det stort utrymme för huvudmännen att generellt utveckla de uppföljningar och analyser som de gör av sina skolor. I det följande beskriver Skolinspektionen vad som kännetecknar de huvudmän som helt eller till stor del saknar ett jämställdhetsperspektiv i analysen av kunskaps- och trygghetsresultat.

Variation mellan huvudmän i hur mycket som återstår i arbetet

Huvudmännen har kommit olika långt i att integrera jämställdhet i analys och uppföljning av kunskaps- och trygghetsresultat. Vissa huvudmän har inte statistik som går att dela upp utifrån kön, trots att det är en förutsättning för att kunna göra analyser av kunskaps- och trygghetsresultat utifrån kön. Andra huvudmän har tillgång till könssupplad statistik, men stannar vid att konstatera att det finns könsskillnader utan att analysera dem närmare. Det rör sig exempelvis om kunskapsresultat, resultat från trygghetsenkäter, underlag om skolans elevhälsoarbete, uppgifter om särskilt stöd, uppgifter om åtgärdsprogram eller anmälningar om kränkande behandling.

Det finns också huvudmän som har tagit fler steg i att integrera ett jämställdhetsperspektiv i sitt arbete med analys av kunskaps- och trygghetsresultat. Dessa huvudmän har tillgång till könssupplad statistik,

som också analyseras – men huvudmannens förklaringar till varför det ser ut som det gör är inte kopplade till skolenheternas förutsättningar och utbildningens genomförande. Som en följd av det ger analyserna inte tillräcklig ledning när det gäller prioriteringar i utvecklingsarbetet.

Huvudmän tar inte in tillräckliga analysunderlag från skolenheterna

Skolinspektionens utredningar visar återkommande exempel på att huvudmannen inte själv bestämmer vilka underlag som begärs in, eller på vilket sätt som underlagen begärs in. Det finns också exempel på att huvudmannen inte efterfrågar någon förklaring från skolorna till observerade könsskillnader. I stället förlitar sig huvudmannen på de underlag som rektorerna självmant lämnar in, vilket leder till att huvudmannen inte alltid har tillräckliga underlag för att kunna fatta välgrundade beslut för att utveckla verksamheten.

Det finns också exempel på huvudmän som inte har uppmanat rektorer att rapportera in statistik uppdelat på kön. Därför har huvudmannens analys genomförts utifrån gruppen elever som helhet och inte uppdelat på kön. Ytterligare exempel gäller huvudmän som saknar statistik över en viss del av verksamheten, exempelvis för alla skolenheter, årskurser eller skolformer.

Analysen stannar vid att konstatera att det finns könsskillnader i kunskaps- och trygghetsresultat

Huvudmännen beskriver ofta att de i sin analys och uppföljning av resultat ser att det finns skillnader mellan flickor och pojkar i kunskapsresultat och resultat av trygghet på skolor, eller att det finns skillnader mellan huvudmannens skolor. Återkommande är att huvudmännen har kännedom om att flickor har högre kunskapsresultat än pojkar, och att flickor mår sämre än pojkar. Ofta stannar huvudmännen vid att konstatera att dessa könsskillnader finns, och gör inte någon djupare analys av vad de beror på.

En huvudman använder exempelvis resultat från Skolenkäten i arbetet med trygghet och har utifrån resultaten konstaterat att det finns könsskillnader i upplevd trygghet i skolan, men har inte gått vidare för att ta reda på vad könsskillnaderna beror på.

Det saknas en djupare analys av vad könsskillnaderna beror på

Huvudmän som helt eller delvis saknar ett jämställdhetsperspektiv i analysen av kunskaps- och trygghetsresultat har generellt svårt att förklara vad könsskillnaderna beror på. Flera huvudmän har förklaringar till varför det finns könsskillnader på skolenheterna. Det är dock vanligt att huvudmän som har ett svagt arbete med analys av kunskapsresultat och trygghet ger förklaringar som inte har förankring i de aktuella skolornas förutsättningar. Med förutsättningar avses både materiella och personella förutsättningar, exempelvis lärarnas behörighet och kompetens, lokalernas lämplighet och tillgången till elevhälsa, det vill säga sådana faktorer som

huvudmannen har möjlighet att påverka. Huvudmännen söker inte heller förklaringar till könsskillnaderna i utbildningens genomförande, det vill säga i undervisningen och andra centrala delar av elevernas utbildning såsom elevhälsans arbete.

Generella förklaringar till könsskillnader i kunskaps- och trygghetsresultat

Huvudmän lyfter återkommande generella förklaringar till låga kunskapsresultat för både flickor och pojkar, som rör sådant som huvudmannen i begränsad utsträckning har möjlighet att påverka. Exempelvis pekas elevernas socioekonomiska förutsättningar och bristande studietraditioner ut som förklaringar till låga kunskapsresultat hos både flickor och pojkar. Det förekommer också att huvudmän hänvisar till att utbildningsnivån hos vårdnadshavare i kommunen är låg, eller att andelen nyanlända i kommunen är hög.

Vad gäller trygghetsresultat har en huvudman följt upp elevernas trygghet genom enkäter, som visar att flickor överlag är mindre trygga än pojkar. Huvudmannen har fördjupat enkätresultaten specifikt för årskurs 9 genom elevintervjuer. Genom intervjuerna konstaterade huvudmannen vissa skillnader mellan skolor. Men huvudmannen har inte genomfört en analys av elevernas trygghet som ger kunskap om orsaker till att flickor upplever att de är mindre trygga än pojkar i skolan. Huvudmannen hänvisar i stället till att könsskillnader i upplevelser av trygghet är ett allmänt samhällsfenomen.

Ett annat exempel är en huvudman som har sett i enkätresultat för trygghet att pojkarna i en årskurs sticker ut genom andelen som anger att de har huvudvärk och ont i magen, men vad det beror på är enligt förvaltningen än så länge bara spekulationer. Huvudmannen beskriver för Skolinspektionen att det oftare är pojkar som blir utsatta och utsätter andra för kränkningar, jämfört med flickor. Rektorn har också förmedlat att personalen på skolan behövde utveckla bemötandet av elever för att öka tryggheten samt se över otrygga platser. Men förvaltningen har inte kännedom om vilka belägg som rektorn har för sina slutsatser.

När huvudmannens analys har ett jämställdhetsperspektiv

Huvudmän som har ett jämställdhetsperspektiv i arbetet med analys och uppföljning av kunskaps- och trygghetsresultat kännetecknas av att de bedriver ett väl fungerande analysarbete, som genererar relevanta förklaringar till de olika skolenheternas resultat gällande kunskaper och trygghet. Analyserna innehåller generellt förklaringar till såväl högre kontra lägre resultat som variationer mellan flickor och pojkar. Analysarbetet utgår också från faktorer som huvudmannen och skolorna kan påverka, det vill säga de förutsättningar som skolorna får och hur utbildningen genomförs.

Huvudmännen tar ansvar och ägandeskap för frågan om analys och uppföljning

Huvudmän som har ett jämställdhetsperspektiv i arbetet med analys och uppföljning av kunskaps- och trygghetsresultat utmärks genom att de tar ansvar och ägandeskap – de har en medveten tanke om vilka underlag som behövs för att de ska kunna genomföra analyser av verksamheten. Huvudmannen ber därför skolorna att skicka in eller ta fram de underlagen. I vissa fall har huvudmannen tagit fram gemensamma analysmallar som skolorna ska fylla i, för att jämförelser mellan skolenheterna ska kunna göras. Det är därefter huvudmannens uppgift att analysera underlagen och fatta välgrundade beslut om specifika satsningar såväl som fördelning av resurser.

Huvudmän som tar ansvar för arbetet med jämställdhetsanalyser har generellt organisation, arbetssätt och rutiner som stödjer arbetet med att genomföra analyser. Huvudmannen har också, eller skaffar sig, den kompetens som krävs för att analysera underlag utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Exempelvis arbetar en huvudman med att ta reda på hur kunskapsresultaten ser ut; man bryter ner underlaget och drar slutsatser om hur olika delar förhåller sig till varandra. På så sätt identifierar huvudmannen olika faktorer som påverkar måloppfyllelsen och som kan vara en utgångspunkt i det fortsatta utvecklingsarbetet. Ett annat exempel är en huvudman som genom sin analys har identifierat goda exempel, som sedan aktivt sprids inom organisationen för att visa på framgångsrika och välfungerande arbetssätt.

Huvudmän som fortsätter tills de har hittat en förklaring till könsskillnader

Det är vanligt att det finns könsskillnader i kunskaps- och trygghetsresultat på de granskade huvudmännens skolor. Återkommande är att flickor som grupp har högre kunskapsresultat än pojkar som grupp, och att flickor som grupp upplever att de är mindre trygga än pojkar som grupp. Men det som präglar huvudmän som har ett jämställdhetsperspektiv i arbetet med analys och uppföljning av kunskaps- och trygghetsresultat är att de generellt inte stannar i sin analys förrän de har hittat en förklaring till varför resultaten ser ut som de gör. Analysen bygger ofta på ett brett underlag som huvudmannen har inhämtat genom exempelvis en undersökning, en enkät eller elevintervjuer.

Relevanta förklaringar till könsskillnader i kunskapsresultat

En huvudman beskriver exempelvis att det är svårt att hitta orsaker till att flickors och pojkars kunskapsresultat skiljer sig åt, men huvudmannen gick ändå vidare med att söka förklaringar till könsskillnader i kunskapsresultat inom ett specifikt yrkesprogram. För att ta reda på orsakerna har huvudmannen intervjuat elever. Det har lett till slutsatsen att många pojkar inte ser kopplingen mellan de gymnasiegemensamma ämnena och det yrke

som de ska arbeta med. Kopplingen har däremot varit tydlig för pojkarna i karaktärsämnen, vilket har ökat pojkarnas motivation.

Ett annat exempel är en huvudman som har identifierat att det finns en tendens till att pojkars kunskapsresultat stagnerar i högstadiet, särskilt vid en av skolenheterna. Huvudmannen har bland annat funnit att pojkarna inte upplever att undervisningen är tillräckligt stimulerande. En annan huvudman har identifierat att pojkar i större utsträckning fått högre slutbetyg än flickor. I analyserna på skolnivå och huvudmannanivå framkommer att pedagogerna kan ha ställt högre krav på flickorna när det gäller att självständigt ta ansvar för sina studier. Detta har resulterat i att pojkarna fått mer stöd i undervisningen och mer hjälp i studieteknik. Analyserna visar vidare att de åtgärder som sattes in kan ha varit bättre anpassade för pojkar.

Relevanta förklaringar till könsskillnader i trygghetsresultat

Huvudmän som hittar relevanta förklaringar till könsskillnader i trygghetsresultat präglas av att de använder olika underlag i analysen. En huvudman använder könsuppdelade resultat från enkätundersökningar som eleverna har svarat på gällande trygghet, statistik om anmälda kränkningar, information från klagomålshanteringen, resultat från trygghetsvandringar, information från skolsköterskors hälsosamtal och rapporter om elevers skolfrånvaro. Huvudmannens analys utifrån resultaten visar att det i vissa klasser med äldre elever finns ett grovt språkbruk och att det leder till en minskad trygghet, inte minst för flickor. Analysen visar också att flickor i högre grad än pojkar utsätts för verbala kränkningar, medan pojkar är överrepresenterade i ärenden med mer fysiska inslag. Utifrån analysen har huvudmannen beslutat att ge en skola en föreläsning om machokultur. Huvudmannen har också beslutat att rektorer i högre grad ska polisanmäla händelser, och huvudmannen har utifrån detta en nära samverkan med Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet och socialtjänsten.

En annan huvudman utgår från resultat av trygghetsenkäter, skyddsronder, elevhearings, hälsosamtal och utvecklingssamtal. Sedan görs en GAP-analys¹⁶ med skolledare, för att uppmärksamma könsskillnader i upplevd trygghet och ta fram relevanta insatser. Analysen visar att flickor på högstadiet generellt upplever sig som något mindre trygga än pojkar. Huvudmannen menar att det hänger samman med användandet av sociala medier och att trygghets- och trivselundersökningar också visar att flickorna känner sig mindre nöjda med sig själva och sina prestationer. För att främja flickors trygghet har huvudmannen därför gett kuratorerna ett särskilt uppdrag att arbeta med psykisk hälsa och även infört mobilförbud på skolorna. På en annan skola har Skolenkäten visat att eleverna känner sig mindre trygga än på andra skolor. Genom dialog med rektorer och

¹⁶ En metod för att analysera skillnaden mellan nuläge och önskat läge.

personal har huvudmannen tagit reda på att detta beror på att det på den skolan funnits ett normbrytande beteende bland vissa pojkar. För att bemöta dessa elever och på så vis öka upplevelsen av trygghet har huvudmannen genomfört kompetensutveckling för personalen om tydligt ledarskap och konflikthantering samt arbetat för att ge vårdnadshavare stöd. Huvudmannen menar att senare resultat visar att eleverna känner sig tryggare samtidigt som kunskapsresultatet har blivit bättre för elevgruppen och huvudmannen ser färre incidentrapporter.

Huvudmän arbetar med specifika satsningar utifrån utbildningens genomförande och förutsättningar

Det finns flera exempel på huvudmän som arbetar med specifika satsningar, som är kopplade till utbildningens genomförande och förutsättningar. En huvudman driver ett jämställdhetsarbete för att flickor och pojkar ska få samma möjligheter att lära och utvecklas.

En annan huvudman har arbetat med en kartläggande satsning som kallas "fullföljda studier genom trygghet och studiero". Huvudmannen har sett att motivation och intresse hos pojkar påverkar inläringen positivt, liksom inflytande i undervisningen. Satsningen har också visat att det finns en antipluggkultur bland pojkar, särskilt på skolor som ligger utanför centralorten. En annan huvudman har sett att pojkar är tryggare än flickor på en gymnasieskola med yrkesprogram. Här har analyser i kvalitetsdialog mellan rektor och huvudman visat att många stöd- och resurspersoner på yrkesprogrammen har haft positiv inverkan på tryggheten på skolorna.

Det finns också huvudmän som undersöker vilka platser och situationer som elever upplever som otrygga. En huvudman har konstaterat att toaletter och omklädningsrum är otrygga platser för elever. Huvudmannen har därför byggt om toaletter och omklädningsrum, och har sett att trygghetsresultaten på skolorna har förbättrats.

Arbete med jämställdhet inom anpassad grund- och gymnasieskola

I det här kapitlet redogör Skolinspektionen för iakttagelser om anpassade grund- och gymnasieskolors arbete med att motverka könsbundna studie- och yrkesval.

Jämställdhetsperspektivet finns med som en del när Skolinspektionen granskar i vilken utsträckning de anpassade grund- och gymnasieskolorna arbetar med elevernas personliga utveckling, i syfte att eleverna ska kunna delta i samhällslivet som aktiva samhällsmedborgare. I det ingår att utreda om eleverna får delta i aktiviteter som ger dem konkreta erfarenheter av närsamhällets arbets-, förenings- och kulturliv – och om aktiviteterna utformas så att de motverkar att elevernas studie- och yrkesval begränsas utifrån föreställningar om kvinnligt och manligt.

Vanligt att skolorna har ett arbete som främjar social gemenskap, aktivt deltagande och trygghet

De allra flesta granskade anpassade grund- och gymnasieskolorna har i någon eller stor utsträckning ett arbete för att främja att eleverna kan delta i samhällslivet som aktiva samhällsmedborgare. På de få skolor där ett sådant arbete till stor del saknas, finns sällan aktiviteter som bidrar till att motverka könsbundna studie- och yrkesval.

Ofta inkluderas jämställdhetsperspektivet i arbetet med att främja elevernas delaktighet i samhällslivet

Hos anpassade skolor som genomför ett planerat arbete för att ge eleverna goda förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhället, anläggs däremot oftast ett visst jämställdhetsperspektiv i arbetet. Skolans personal arbetar på olika sätt för att motverka att elevernas framtida val begränsas utifrån föreställningar om manligt och kvinnligt.

Intervjuade lärare och personal beskriver att det finns ett generellt normmedvetet förhållningssätt på skolan, som i förlängningen kan bidra till att elevernas val av studier och arbete inte blir bundna av föreställningar om vad kvinnor och män är bra på, intresserar sig för och kan studera och arbeta med. Jämställdhetsperspektivet är en integrerad del i undervisningen, och frågor om jämställdhet och normer om manligt och kvinnligt är något som återkommande tas upp med eleverna. Det rör sig bland annat om planerat innehåll eller teman om exempelvis könsidentitet, normer, jämställdhet och jämlikhet, där föreställningar om manligt och kvinnligt är en del. Dessutom ger lärarna exempel på att de fångar

könstereotypa uttalanden från eleverna, såsom att flickor är fysiskt svaga och pojkar tvärtom, och problematiserar detta tillsammans med eleverna.

Lärare och personal arbetar för att motverka könsbundna studie- och yrkesval

I förberedelsen inför elevernas framtidsval ingår på flera skolor att motverka att dessa val begränsas av föreställningar om manligt och kvinnligt. Det gäller exempelvis vid information och samtal inför val av gymnasieprogram eller inför kommande studie- och arbetsliv. På en anpassad grundskola får exempelvis alla elever besöka samtliga gymnasieprogram som finns på den anpassade gymnasieskolan, oavsett om det rör sig om program som traditionellt dominerats av kvinnor eller sådana som domineras av män. Vid spontana tillfällen eller vid återkommande teman diskuterar lärarna och eleverna varför en del yrken ses som typiskt kvinnliga eller manliga. Lärarna och personalen är noga med att förmedla att eleverna ska välja yrke utifrån sina egna intressen och inte utifrån föreställningar om kön. Skolorna försöker också arbeta medvetet när det gäller vilka representanter som väljs ut för olika branscher, för att försöka bredda bilden av vem som kan arbeta med vad. En rektor beskriver att det är viktigt att tidigt påbörja arbetet med att stärka elevernas kompetens när det gäller att göra informerade och självständiga val. På så vis kan eleverna vid gymnasieskolans slut förhoppningsvis våga välja yrke utifrån sina egna intressen och inte utifrån andras förväntningar.

Något som också återkommer i Skolinspektionens intervjuer är ett aktivt arbete från skolorna med att se till att de apl-platser som väljs ut inom den anpassade gymnasieskolan kännetecknas av goda normer och värderingar. I de fall då det funnits en könsstereotyp kultur, där kvinnor och män förväntas göra olika arbetsuppgifter, har samarbetet med skolan avslutats. Att kvinnor förväntats torka bord medan männen lagar mat är några exempel på det.

Avslutande diskussion

Det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd utbildning syftar till att flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling. Hur skolan arbetar med jämställdhet är avgörande för att uppnå detta. Tar huvudmän och rektorer inte sitt ansvar för skolans jämställdhetsuppdrag riskerar flickor och pojkar att gå igenom skolan med olika möjligheter och villkor. I förlängningen får det konsekvenser för exempelvis den ekonomiska jämställdheten, i form av att kvinnor och män arbetar inom olika yrken med olika löneläge.¹⁷

Trots politiska ambitioner och styrning på området bedömer Jämställdhetsmyndigheten att delmålet om jämställd utbildning inte är uppnått; flickor och pojkar har inte samma möjligheter och villkor i skolan.¹⁸ Som inledningen av denna rapport visar finns betydande skillnader mellan flickor och pojkar som grupp i skolan när det gäller psykisk hälsa, attityder, intressen, värderingar, kunskapsresultat, frånvaro och studieval.¹⁹ Skolenkäten visar att flickor som grupp svarar mer negativt inom de flesta av enkätens frågeområden än pojkar som grupp, oavsett om det är elever i grundskolans årskurs 5 eller 8 eller elever i år 2 på gymnasiet.²⁰

Skolors och huvudmäns jämställdhetsanalyser kan generellt stärkas

Skolan har i uppdrag att främja elevers rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet, och ska också motverka könsmonster som begränsar elevers lärande, val och utveckling.²¹ För att kunna motverka de könsmonster som finns på skolorna behöver de först synliggöras. För att det ska vara möjligt behöver huvudmännen och rektorerna ha underlag som synliggör eventuella könsskillnader.

Skolinspektionen konstaterar att alla huvudmän och rektorer inte har den nulägesbild som behövs för att arbetet ska möta de behov som finns på de aktuella skolorna. Eftersom jämställdhetsperspektivet ska genomsyra elevernas utbildning och den undervisning som de möter, behöver huvudmän och rektorer kunskap om hur lärare och rektorer arbetar med jämställdhet på skolan och i undervisningen. Det behöver också framgå

¹⁷ Statistiska centralbyrån (2024), se avsnitt "Lön"; Medlingsinstitutet (2024). *Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2024 – Vad säger den officiella lönestatistiken?*, s. 21.

¹⁸ Jämställdhetsmyndigheten (2023).

¹⁹ Se s. 6 i denna rapport.

²⁰ Se också Skolinspektionen (2025). *Statistik om jämställdhet 2024–2025*. Elektroniskt tillgänglig: <https://www.skolinspektionen.se/statistik/statistik-om-jamstalldhet/statistik-om-jamstalldhet-2024-2025/> (Hämtad 2025-10-16).

²¹ Lgr 22 1, Skolans värdegrund och uppdrag.; Gy 25, 1 Skolans värdegrund och uppgifter.; Lgr22, 1 Skolans värdegrund och uppdrag.; Lgyan13, 1 Skolans värdegrund och uppgifter.

huruvida de har tillräckliga förutsättningar och kunskaper för att aktivt kunna verka för ökad jämställdhet på skolan och i klassrummen.²²

Viktigt att komma längre än att bara konstatera könsskillnader

Skolinspektionen konstaterar att det finns jämställdhetsproblem på både de skolor där rektorn leder ett medvetet jämställdhetsarbete, och de skolor där rektorn inte gör det. Jämställdhetsproblemen handlar exempelvis om könsskillnader i kunskapsresultat, skillnader i hur flickor och pojkar som grupp upplever tryggheten på skolan och könsstereotypa uttryck som på olika sätt riskerar att begränsa elever och påverka deras skoldag på ett negativt sätt. Eftersom skolan inte är isolerad från det samhälle som omger den avspeglas de jämställdhetsproblem som finns i samhället även i skolan.

Att stärka arbetet med jämställdhetsanalyser är viktigt för att komma längre än att bara konstatera att det finns könsskillnader. Det som utmärker de huvudmän och rektorer som har kommit längre i sitt arbete är att de går vidare i sin analys genom att relatera skillnaderna till faktorer i elevernas utbildning som de också kan påverka. Hur undervisningen genomförs, vilken kunskap rektorerna och lärarna har, vilka normer som råder på skolan, hur lokalerna är utformade och hur vuxennärvaron ser ut på rasterna är bara några exempel.

Risk för att åtgärder inte möter skolornas behov

Utan en fördjupad bild av vad könsskillnaderna beror på finns en risk för att rektorer och huvudmän inte identifierar de åtgärder som kan behöva vidtas för att främja jämställdheten, eller att de åtgärder som vidtas inte är särskilt träffsäkra. Det återkommer i stället att huvudmän har beslutat om generella utvecklingsinsatser för samtliga sina skolor, som inte utgår från en analys av behoven på de olika skolorna.

Rektorn har stor betydelse för jämställdhetsperspektivets genomslag i skolan

Rektorn har stor betydelse för om strävan mot jämställdhet kommer att vara en medveten och naturlig del i elevernas skoldag, oavsett om de har lektion eller rast och oavsett vilken lärare de undervisas av. På skolor där rektorn har en tydlig förväntan om att alla som arbetar på skolan ska ta ansvar för jämställdhetsarbetet, och där rektorn också följer upp att så sker, ser Skolinspektionen också att det får genomslag i elevernas utbildning; det finns fler och rikare exempel på hur jämställdhetsperspektivet integreras i lärarnas undervisning, både innehållsmässigt och i bemötandet av eleverna. Även på raster, i trygghetsarbetet, i val av apl-platser, i det

²² Se exempelvis: Skolverket (2025). *Leda jämställdhetsarbete*. Elektroniskt tillgänglig: <https://www.skolverket.se/lorande-och-trygghet/trygghet-vardegrund-och-arbetsmiljo/skolans-vardegrund/leda-jamstalldhetsarbete> (Hämtad: 2025-10-16).

studievägledande arbetet, i rektors beslutsfattande och så vidare ger Skolinspektionens utredningar fler exempel på att frågor som rör normer och jämställdhet är en tydlig del.

Risk för att skolans jämställdhetsuppdrag blir personberoende utan ledning och styrning från rektorn

När jämställdhetsperspektivet har blivit en integrerad del i exempelvis undervisningen tycks det också successivt ”spilla över” på fler och fler områden. Det får inte samma effekt på de skolor där rektorn inte styr och leder jämställdhetsarbetet, inte uttalat förväntar sig att lärarna och personalen ska arbeta med jämställdhet och inte följer upp och utvecklar arbetet.

Skolforskningsinstitutet visar att ett aktivt och medvetet jämställdhetsarbete i konkreta undervisningssituationer kan bidra till flickors och pojkars lika möjligheter och villkor för lärande och utveckling. Det handlar bland annat om att i undervisningen ge eleverna möjlighet att granska könsstereotyper och vidga elevernas intressen och kunskaper.²³ Såväl den här rapporten som Skolinspektionens tidigare granskningar visar att det inte är något som sker automatiskt. Aktiv styrning och ledning från rektorns sida är en förutsättning för att jämställdhetsperspektivet ska få genomslag i undervisningen.²⁴ Skolans jämställdhetsarbete riskerar annars att bli personberoende, och det finns risk för att jämställdhetsperspektivet inte blir ett inslag i hela skolans arbete, från undervisningen till rasterna, skolans kultur, trygghetsarbetet och så vidare. De könsskillnader som finns i kunskapsresultat, attityder till demokratiska värden och psykisk hälsa riskerar att inte aktivt motverkas.²⁵

Sexualiserat språkbruk behöver tas på allvar

Skolinspektionen konstaterar att det är viktigt att rektorer tar sexualiserat språkbruk på allvar. Utsatthet och otrygghet i skolmiljön har en negativ inverkan på elevers mående, känsla av trygghet i skolan och möjlighet att prestera i skolan.²⁶ På skolor där rektorn inte leder ett jämställdhetsarbete ser Skolinspektionen att rektorn inte alltid har kännedom om att elever har ett sexualiserat språkbruk, en hård eller nedsättande jargong eller att elever använder könsord i tilltal till varandra. Att den här typen av språkbruk är en del av vardagen i skolan, eller att elever på olika sätt begränsas i hur de får vara, har även tagits upp i andra sammanhang av myndigheter och forskare.²⁷ Uppföljningar visar att flickor i stor

²³ Skolforskningsinstitutet (2024). *Aktivt jämställdhetsarbete i undervisningen*, s. 7.

²⁴ Se exempelvis: Skolinspektionen (2024). *Lärares arbete med att tidigt motverka könsbundna val – fokus på undervisningen i årskurs 4–6*, s. 31 ff.; Skolinspektionen (2020). *Grundskolors arbete med jämställdhet – med särskilt fokus på en trygg skolmiljö för alla elever*, s. 27ff.

²⁵ Se exempelvis: Jämställdhetsmyndigheten (2023), s. 5.

²⁶ Se exempelvis: Jämställdhetsmyndigheten (2023), s. 7.

²⁷ Schmauch, U. (2023). *”Det känns som att man gör det för att få det gjort” - En fallstudie av skolans jämställdhets- och likavillkorsarbete [Underlagsrapport]*; Eek-Karlsson, L., Hedlin, M., & Olsson, R.

utsträckning utsätts för sexuella, verbala och fysiska kränkningar; pojkars utsatthet handlar ofta om att ingå i en gemenskap där verbala och fysiska kränkningar och en hård jargong syftar till att befästa inbördes hierarkier och sociala band.²⁸

Elever med annan könsidentitet är särskilt utsatta

Skolenkäten 2024 visar att elever med annan könsidentitet känner sig trygga i betydligt lägre utsträckning än både flickor och pojkar. På skolenkätens fråga om lärarna behandlar alla elever lika oavsett om de är flickor pojkar eller har annan könsidentitet, har också elever med annan könsidentitet en mer negativ bild än både flickor och pojkar som grupp.

Att personer med annan könsidentitet är en utsatt grupp i samhället är väl dokumenterat av andra myndigheter. För unga hbtqi-personer är det vanligare att utsättas för mobbning, hot och misshandel, och deras psykiska hälsa är sämre än hos andra unga, för att nämna några exempel.²⁹ Få unga hbtqi-personer upplever att de helt kan leva i enlighet med sin könsidentitet, bland annat på grund av normer, rädsla för diskriminering och utsatthet.³⁰ Den tolerans som lärare menar finns elever emellan när det gäller kön, etnisk tillhörighet och religion finns inte på samma sätt för elever som har könsöverskridande identitet eller uttryck.³¹

Viktigt att behandla alla som individer men inte osynliggöra kön

Det förekommer att Skolinspektionen får höra från representanter på skolor att de ser alla som individer och inte tänker på kön.³² Delegationen för jämställdhet i skolan menade 2009 att skolan generellt har svårt att nå de nationella målen för jämställdhet, och ett skäl till detta är det så kallade individinriktade förhållningssättet. Förhållningssättet innebär att kön osynliggörs genom att lärarna menar att de inte ser eller agerar utifrån kön, att de behandlar alla elever lika eller enbart utifrån de individer som de är.³³ Även Skolinspektionen har i andra kvalitetsgranskningar beskrivit att detta så kallade individinriktade förhållningssätt kan leda till att könsskillnader inte synliggörs och därför inte kan motverkas.³⁴

(2022). *Att förstå sexuella trakasserier – tre förklaringsmodeller och deras pedagogiska implikationer*. Nordisk tidskrift för utdanning og praksis, 16(1), 59–73.; Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. (2020). *Det blir ju bara värre om jag berättar ... Ungas erfarenheter av sexuella trakasserier i utbildningsmiljöer* (Fokus 20).; Hallberg, U. (2016). *Mobbning i skolan - varför och vad gör vi?* (1:1). Studentlitteratur AB.; Riksrevisionen. (2013). *Kränt eller diskriminerad i skolan – är det någon skillnad?* (2013:15).

²⁸ Se exempelvis: Jämställdhetsmyndigheten (2023)., s. 7.

²⁹ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2022). *Jag är inte ensam, det finns andra som jag – Unga hbtqi-personers levnadsvillkor*, s. 14–17.

³⁰ Barnombudsmannen (2022). *Erfarenheter från barn och unga med transerfarenhet*.

³¹ Skolverket (2025). *Attityder till skolan 2024 – Delrapport 4: Trygghet, bemötande och mobbning*, s. 7.

³² Skolinspektionen (2025)., s. 22.

³³ SOU 2009:64. *Flickor och pojkar i skolan – hur jämställt är det? Delbetänkande av DEJA – Delegationen för jämställdhet i skolan*, s. 154–155.

³⁴ Se exempelvis: Skolinspektionen (2024). *Lärares arbete med att tidigt motverka könsbundna val – fokus på undervisningen i årskurs 4–6*, s. 8.; Skolinspektionen (2023). *Skolors arbete för en tillgänglig*

De jämställdhetspolitiska målen formuleras utifrån grupperna kvinnor respektive män. Bakgrunden till det är att jämställdhetspolitiken utgår från en feministisk analys av samhället, där strukturer och processer som skapar ojämlikhet mellan kvinnor och män står i fokus.

Jämställdhetspolitiken strävar efter att förändra den strukturella ordning och de processer som resulterar i att kvinnor generellt har en svagare social, ekonomisk och politisk position i samhället än vad män har.³⁵ Därför är det viktigt att skolor och huvudmän synliggör och motverkar begränsande könsmonster. Samtidigt är det viktigt att skolan slår vakt om alla elevers rätt att bli bemötta med respekt för sin identitet, vistas i en trygg miljö och få likvärdiga möjligheter att ta del av utbildningen.

lärmiljö för elever med neuropsykiatriska svårigheter – fokus på årskurs 7 till 9, s. 40.; Skolinspektionen (2020). *Grundskolors arbete med jämställdhet – med särskilt fokus på en trygg skolmiljö för alla elever*, s. 5.; Skolinspektionen (2018). *Att motivera ungdomar tillbaka till utbildning – En uppföljande kvalitetsgranskning av kommunernas aktivitetsansvar 2018*, s. 23.

³⁵ Regeringens skrivelse. 2016/17:10., s. 65.

Referenser

Barnombudsmannen (2022). *Erfarenheter från barn och unga med transerfarenhet*.

Eek-Karlsson, L., Hedlin, M., & Olsson, R. (2022). "Att förstå sexuella trakasserier – tre förklaringsmodeller och deras pedagogiska implikationer." *Nordisk tidsskrift for utdanning og praksis*, 16(1), 59–73.

Förordning (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion.

Hallberg, U. (2016). "Mobbning i skolan - varför och vad gör vi?". (1:1). *Studentlitteratur AB*.

Jämställdhetsmyndigheten (2022). *Val efter eget kön – en kunskapsmanställning om könsskillnader i utbildningsval*.

Jämställdhetsmyndigheten (2023). *Ogiltig frånvaro för jämställdheten – en uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om en jämställd utbildning*.

Kommittédirektiv Dir. 2008:75 Delegation för jämställdhet i skolan.

Läroplan för anpassade grundskolan (Lgra22).

Läroplan för anpassade gymnasieskolan (Lgyan13).

Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 22).

Läroplan för gymnasieskolan (Gy 25).

Medlingsinstitutet (2024). *Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2024 – Vad säger den officiella lönestatistiken?*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2020). *Det blir ju bara värre om jag berättar ... Ungas erfarenheter av sexuella trakasserier i utbildningsmiljöer (Fokus 20)*.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2022). *Jag är inte ensam, det finns andra som jag – Unga hbtqi-personers levnadsvillkor*.

Regeringen (2016). *Mål för jämställdhet*. Elektroniskt tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstallldhet/mal-for-jamstallldhet/> (Hämtad: 2025-10-16).

Regeringens skrivelse. 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid*.

Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Statens skolinspektion (U2021/04947).

Riksrevisionen (2013). *Kränkta eller diskriminerade i skolan – är det någon skillnad?* (2013:15).

Schmauch, U. (2023). *"Det känns som att man gör det för att få det gjort" - En fallstudie av skolans jämställdhets- och likavillkorsarbete*. [Underlagsrapport].

Skolforskningsinstitutet (2024). *Aktivt jämställdhetsarbete i undervisningen*.

Skolinspektionen (2018). *Att motivera ungdomar tillbaka till utbildning – En uppföljande kvalitetsgranskning av kommunernas aktivitetsansvar 2018*.

Skolinspektionen (2020). *Grundskolors arbete med jämställdhet – med särskilt fokus på en trygg skolmiljö för alla elever*.

Skolinspektionen (2023). *Skolors arbete för en tillgänglig lärmiljö för elever med neuropsykiatriska svårigheter – fokus på årskurs 7 till 9*.

Skolinspektionen (2024). *Lärares arbete med att tidigt motverka könsbundna val – fokus på undervisningen i årskurs 4–6*.

Skolinspektionen (2025). *Skolinspektionens årsrapport 2024 – Iakttagelser och erfarenheter under år 2024*.

Skolinspektionen (2025). *Statistik om jämställdhet 2024–2025*. Elektroniskt tillgänglig: <https://www.skolinspektionen.se/statistik/statistik-om-jamstallldhet/statistik-om-jamstallldhet-2024-2025/> (Hämtad 2025-10-16).

Skolverket (2021). *PIRLS 2021 – Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*. Internationella studier.

Skolverket (2022). *PISA 2022 – 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap*. Internationella studier.

Skolverket (2025). *Attityder till skolan 2024 – Delrapport 1: Trivsel, stress och motivation*.

Skolverket (2025). *Attityder till skolan 2024 – Delrapport 2: Studiero, elevinflytande och lärverktyg*.

Skolverket (2025). *Attityder till skolan 2024 – Delrapport 3: Stöd, ledning och stimulans*.

Skolverket (2025). *Attityder till skolan 2024 – Delrapport 4: Trygghet, bemötande och mobbning*.

Skolverket (2025). *Könsskillnader i skolresultat. Skolverkets aktuella analyser*.

Skolverket (2025). *Leda jämställdhetsarbete*. Elektroniskt tillgänglig: <https://www.skolverket.se/larande-och-trygghet/trygghet-vardegrund-och-arbetsmiljo/skolans-vardegrund/leda-jamstallldhetsarbete> (Hämtad: 2025-10-16).

SOU 2009:64. *Flickor och pojkar i skolan – hur jämställt är det? Delbetänkande av DEJA – Delegationen för jämställdhet i skolan*.

Statistiska centralbyrån (2024). *På tal om kvinnor och män – lathund om jämställdhet 2024*.

Bilaga 1

Jämställdhet i Skolinspektionens kvalitetsgranskning

I planerad kvalitetsgranskning bedömer Skolinspektionen kvaliteten i huvudmännens och skolornas arbete inom några avgränsade områden. Nedan redogör vi för hur jämställdhetsaspekter ingår som del i Skolinspektionens granskningar av grund- och gymnasieskolor och deras huvudmän samt av anpassade grund- och gymnasieskolor.

Grund- och gymnasieskolan

Jämställdhet ingår som en del i Skolinspektionens utredning av rektorns ledning och styrning, tillsammans med andra delar som handlar om rektorns uppföljning och analys och rektorns ledning och organisation. Skolinspektionen utreder i vilken utsträckning rektorn leder och styr ett strategiskt jämställdhetsarbete, och säkerställer att alla elever oavsett könstillhörighet ges samma förutsättningar att lära och utvecklas. Skolinspektionen utreder också i vilken utsträckning rektorn vid behov vidtar åtgärder, och huruvida åtgärderna är kopplade till de behov som finns på skolan. Skolinspektionen bedömer om rektorns arbete i hög eller låg utsträckning möter myndighetens beslutade kvalitetskriterium, se nedan.

Kvalitetskriterium: Rektors jämställdhetsarbete

I hög utsträckning

Rektorn skapar en god grund för utveckling av undervisningen genom att: följa upp och analysera skolenhetens kunskapsresultat och att värdegrundsuppdraget integreras i undervisningen. Uppföljningen, som genomförs på olika sätt, fokuserar på helheten, omfattar resultat, undervisningens genomförande och de förutsättningar som har getts läraren. Utifrån analysen genomför rektorn nödvändiga utvecklingsåtgärder och fattar beslut om hur resurser ska fördelas, för att bäst möta de behov som finns på skolan.

I låg utsträckning

Rektorn följer upp kunskapsresultat men helhetsperspektiv saknas och ställer inte heller resultat i relation till uppföljningar av undervisningens kvalitet eller verksamhetens förutsättningar. Rektorn följer inte upp att värdegrundsuppdraget integreras i undervisningen. Utvecklingsåtgärder har en svag koppling till den genomförda analysen, innehåller abstrakta åtgärder med vag koppling till skolans behov och utan att ställning tas till om det finns behov av att omfördela resurser.

Huvudmän med flera skolenheter

På huvudmannanivå, inom grund- och gymnasieskolan, utreder Skolinspektionen i vilken utsträckning huvudmannen gör relevanta analyser gällande kunskapsresultat och resultat avseende trygghet, som kan utgöra underlag för förbättringsåtgärder inom dessa områden. I det ingår att utreda i vilken utsträckning huvudmannen har en analys med relevanta förklaringar till och belägg för skillnader och variationer i kunskapsresultat mellan flickor och pojkar och i deras upplevelse av tryggheten på skolorna. Skolinspektionen bedömer om huvudmannens arbete i hög eller låg utsträckning möter myndighetens beslutade kvalitetskriterium, se nedan.

Kvalitetskriterium: Studieresultat

I hög utsträckning

Huvudmannen har en analys med relevanta förklaringar och belägg till såväl lägre som högre studieresultat på skolorna, skillnader och variationer i studieresultaten mellan flickor och pojkar på skolorna.

I låg utsträckning

Huvudmannens analyser är inte relevanta, är beskrivande eller saknar empiriska belägg, till varför skolans studieresultat ser ut som de gör. Till exempel finns inga eller endast vaga belägg, förklaringarna är allmänt hållna och/eller handlar om faktorer huvudmannen inte kan påverka, eller så tittas enbart på genomsnittsvärde.

Kvalitetskriterium: Resultat avseende trygghet

I hög utsträckning

Huvudmannen har en analys med relevanta förklaringar och belägg: att tryggheten på skolorna upplevs som högre respektive lägre av elever, skillnader och variationer till hur flickor och pojkar upplever tryggheten på skolorna.

I låg utsträckning

Huvudmannens analyser är inte relevanta, är beskrivande eller saknar empiriska belägg, till varför den upplevda tryggheten på skolorna. Till exempel finns inga eller endast vaga belägg, förklaringarna är allmänt hållna eller handlar om faktorer huvudmannen inte kan påverka.

Kvalitetskriterium 1.3 Förklaringar

I hög utsträckning

Huvudmannens förklaringar och belägg i analysen, enligt kriterierna ovan, relaterar till: hur utbildningen genomförs (undervisningen och övrig verksamhet på skolorna), de förutsättningar som lärarna får från rektorerna och som rektorerna får från huvudmannen.

I låg utsträckning

Huvudmannen saknar förklaringar, enligt kriterierna ovan, som kan kopplas till utbildningens genomförande och förutsättningar. Alternativt är dessa vaga eller inte grundade i empiriska belägg.

Anpassade grund- och gymnasieskolan

Inom anpassad grund- och gymnasieskola ingår jämställdhetsaspekter framför allt som del i Skolinspektionens utredning av i vilken utsträckning skolan arbetar med elevernas personliga utveckling, i syfte att eleverna ska kunna delta i samhällslivet som aktiva samhällsmedborgare. I det ingår att utreda om det genomförs aktiviteter som gör att eleverna får konkreta erfarenheter av närsamhällets arbets-, förenings- och kulturliv, och om dessa utformas så att de motverkar att elevers studie- och yrkesval begränsas utifrån föreställningar om kvinnligt och manligt. Skolinspektionen bedömer om skolornas arbete i hög eller låg utsträckning möter myndighetens beslutade kvalitetskriterium, se nedan.

Kvalitetskriterium: Deltagande i samhällsliv

I hög utsträckning

Det genomförs ett planerat arbete, där även studie- och yrkesvägledare ingår, för att ge eleverna förutsättningar till aktivt deltagande i samhällslivet. Detta sker genom aktiviteter som gör att eleverna får konkreta erfarenheter av närsamhällets arbets-, förenings- och kulturliv. Aktiviteterna utformas så att de gynnar elevernas förmåga att leva och verka i en digitaliserad vardag och motverkar att elevers studie- och yrkesval begränsas utifrån föreställningar om kvinnligt och manligt.

I låg utsträckning

Det genomförs få planerade aktiviteter där elever får konkreta erfarenheter av närsamhället. Studie- och yrkesvägledare är sällan eller aldrig involverad i arbetet. Lärare vidtar åtgärder som på kort sikt ger viss effekt på elevernas delaktighet, men de besök som genomförs bidrar inte på lång sikt till att eleverna får konkreta erfarenheter av så väl arbets-, förenings- som kulturliv. De aktiviteter som genomförs kan sakna fokus på att gynna elevernas förmåga att leva och verka i en digitaliserad vardag eller på att motverka att elevers studie- och yrkesval begränsas utifrån föreställningar om kvinnligt och manligt.

Bilaga 2

Urval av beslut

I denna tematiska analys har Skolinspektionen systematiskt och kvalitativt gått igenom 246 beslut inom planerad kvalitetsgranskning.

Skolinspektionen har valt att fokusera på beslut där skolan eller huvudmannen har bedömts uppfylla kvalitetskriterierna i hög eller låg utsträckning, inom de bedömningsområden som anses vara relevanta för denna tematiska analys. För grund- och gymnasieskolor är bedömningsområdet rektors ledarskap. För anpassade grund- och gymnasieskolor är bedömningsområdet social gemenskap, aktivt deltagande och trygghet. För huvudmän är bedömningsområdet huvudmannens analys av studieresultat och trygghet.

Utgångspunkten har varit att läsa 30 beslut där bedömningen har varit kvalitet i hög utsträckning och 30 beslut där bedömningen har varit kvalitet i låg utsträckning inom respektive bedömningsområde och skolform.

Ambitionen att läsa 30 beslut med kvalitet i låg utsträckning har dock inte kunnat uppnås inom alla kategorier då antalet beslut har varit begränsat. Det gäller främst inom anpassad grund- och gymnasieskola.

Tabell 1. Antal lästa granskningsbeslut.

Skolform	Hög kvalitet	Låg kvalitet
Grundskola	30	32
Gymnasieskola	30	28
Anpassad grundskola	30	5
Anpassad gymnasieskola	30	1
Huvudmannanivå	30	30
Totalt	150	96

Besluten som denna tematiska analys baseras på fattades under perioden 2019–2024 men är inte jämnt fördelade per år eftersom antalet beslut inom olika kategorier har varierat stort mellan åren. Det beror på flera olika faktorer, exempelvis granskades bara huvudmän under covid-19-pandemin på grund av svårigheter med att genomföra skolbesök, och anpassade skolor ingick inte i planerad kvalitetsgranskning före 2022.

Skolenkäten

För skolorna är det obligatoriskt att delta i Skolenkäten, och uppgifter samlas in utifrån Skollagen 26 kap. 7 § uppgiftsskyldighet vid tillsyn. Skolenkäten genomförs årligen och skolorna deltar vartannat år. Urvalet 2024 bestod av 155 kommuners och 372 enskilda huvudmäns samtliga 3 096 enheter för grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola och

anpassad gymnasieskola. Enkäten genomfördes digitalt under januari–mars 2024.³⁶ I denna rapport ingår resultat från några av frågorna som ställs till elever och lärare. De elever som besvarar enkäten går i grundskolans årskurs 5 och 8, och i år 2 på gymnasiet. De lärare som besvarar enkäten är undervisande lärare inom grundskolan och gymnasiet.

Tabell 2. Antal svar och svarsfrekvens 2024.

Elever	Totalt antal	Antal svar	Svarsfrekvens
Årskurs 5	60 392	52 793	87 %
Årskurs 8	59 621	46 794	78 %
Gymnasiet år 2	62 667	51 208	82 %
Elever totalt	182 680	150 795	83 %
Undervisande lärare			
Grundskola	47 893	32 453	68 %
Gymnasieskola	17 397	12 853	74 %
Lärare totalt	65 290	45 306	69 %

I elevenkäterna får respondenterna inledningsvis svara på om de är flicka eller pojke eller har annan könsidentitet. Det är också möjligt att svara "vill inte ange". I beskrivningen av resultaten i den här rapporten redovisar vi svaren uppdelat per flickor, pojkar och elever med annan könsidentitet. Antalet svar från elever som har svarat att de har en annan könsidentitet är i alla tre årskurser markant mindre än antalet svar från de som svarat att de är flicka eller pojke.

Tabell 3. Antal svar bland elever per kön och årskurs 2024.

Årskurs/år	Flicka	Pojke	Annan könsidentitet
Årskurs 5	25 300	25 734	501
Årskurs 8	22 208	22 949	801
Gymnasiet år 2	24 336	25 463	747

I jämförelsen mellan skolor som domineras av högskoleförberedande program respektive yrkesprogram har Skolverkets statistik över antal elever på gymnasieskolans olika program under läsåret 2023/2024 använts. De skolor som deltog i Skolenkäten 2024, och som hade minst 80 procent elever på högskoleförberedande program, har placerats i kategorin skolor som domineras av högskoleförberedande program. På motsvarande sätt har skolor som hade minst 80 procent elever på yrkesprogram placerats i kategorin skolor som domineras av yrkesprogram. Skolornas totala antal elever som andelarna baseras på inkluderar, förutom elever på

³⁶ Mer information och alla resultat från Skolenkäten 2024 finns på Skolinspektionens hemsida: <https://www.skolinspektionen.se/skolenkaten/resultat-fran-skolenkaten/resultat-skolenkaten-2024/>

högskoleförberedande program och yrkesprogram, även elever på introduktionsprogram.